

Koulu- ja opiskeluhuolto EPSHP alueelle – näkökulmia kehittämiseen

Vaativan erityisen tuen ohjaus- ja palveluverkosto 10.9.2019

Seinäjäki

Sotelta odotettiin

- Keskitettyä järjestäjätahoa ja sitä kautta selkeää ja riittävän kokoista organisaatiota vastaamaan myös kehittämistyön haasteisiin
- Palvelujen yhdenmukaistamista koko maakunnan alueella
- Lääkärityön järjestämisen uudistamista

Haasteita EPSHP alueella

- Tietyt haasteet isolta osin liittyvät organisaatorakenteisiin ja lääkäriyön järjestämisen haasteisiin
- EPSHP alueella on tarvetta usealla päätoimiselle lasten ja nuorten haasteisiin perehtyneelle lääkärille PERUSTERVEYDENHUOLLOSSA.
- Käytännössä tämä työ hajautuu erinäisiin järjestelyin lukuisille lääkäreille, jotka tekevät osan työajastaan lastenneuvolan, kouluterveydenhuollon tai opiskeluterveydenhuollon perustyötä. Lääkäriyön järjestelyissä vahvasti painottuu tavoite, että lakisääteiset terveystarkastukset tulee tehtyä

Haasteita EPSHP alueella

- Järjestäjätahot pieniä
- Yhteistyötä järjestäjätahojen välillä tehdään vähän ja yhteistyöltä puuttuu struktuuri
  - Terveystenhoitajatyön osalta alueellinen verkostoituminen jo lähtenyt käyntiin, lääkärityön osalta ei ollenkaan
- Kukin itse kehittää (jos kehittää) omaa toimintaa ja rakenteita. Samat haasteet ratkaistava järjestäjätahon koosta riippumatta – tehdään valtavasti päällekkäistä työtä erityisesti suunnittelun ja kehittämisen osalta
- Valtakunnallisissa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon verkoston kokoontumisissa (THL järjestäjänä) ainoastaan Seinäjoki on ollut edustettuna meidän alueelta

**Usein kuultua:
”Kouluterveydenhuollossa
katsotaan vain terveitä lapsia ja
nuoria”**

Onko asia näin?

Nuorten hyvinvointi ja terveydentila

Useimmat suomalaisnuoret voivat hyvin ja heidän terveydentilansa on hyvä!

Indikaattori: **Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, %**

Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta (%), jotka ovat erittäin tai melko tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.

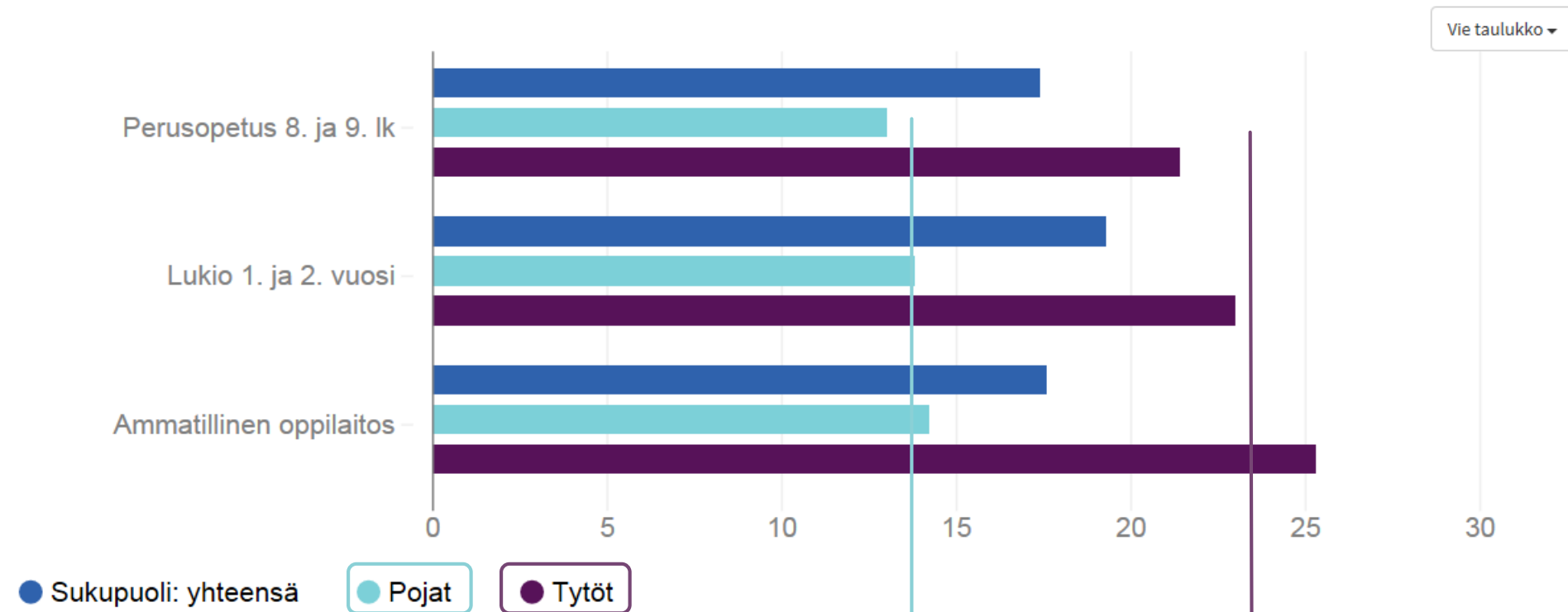
[Lue lisää](#)

Indikaattori: Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, %

Indikaattori tuottaa tietoa, niiden nuorten osuudesta (%), jotka ilmoittavat kokevansa terveytensä keskinkertaiseksi tai sitä huonommaksi. Koetulla terveydellä tarkoitetaan vastaajan itse ilmaisemaa kokemusta omasta yleisestä terveydentilastaan. Vastaajan ilmaisema koettu terveydentila tiivistää kokemuksia terveyden eri puolista; fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta.

[Lue lisää](#)

Seinäjoella opiskelevien nuorten kokemukset (Kouluterveyskysely 2017)

Pitkäaikaissairaudet ja lääkkeet

Haittaava pitkäaikaissairaus ¹	9%
Reseptilääkettä jatkuvasti ¹	9%
Erityiskorvattava lääke ²	5%
Sairaalahoido/vuosi ²	6%
Erikoissairaanhoidon pkl/vuosi ²	22%

1 12-18-vuotiaat

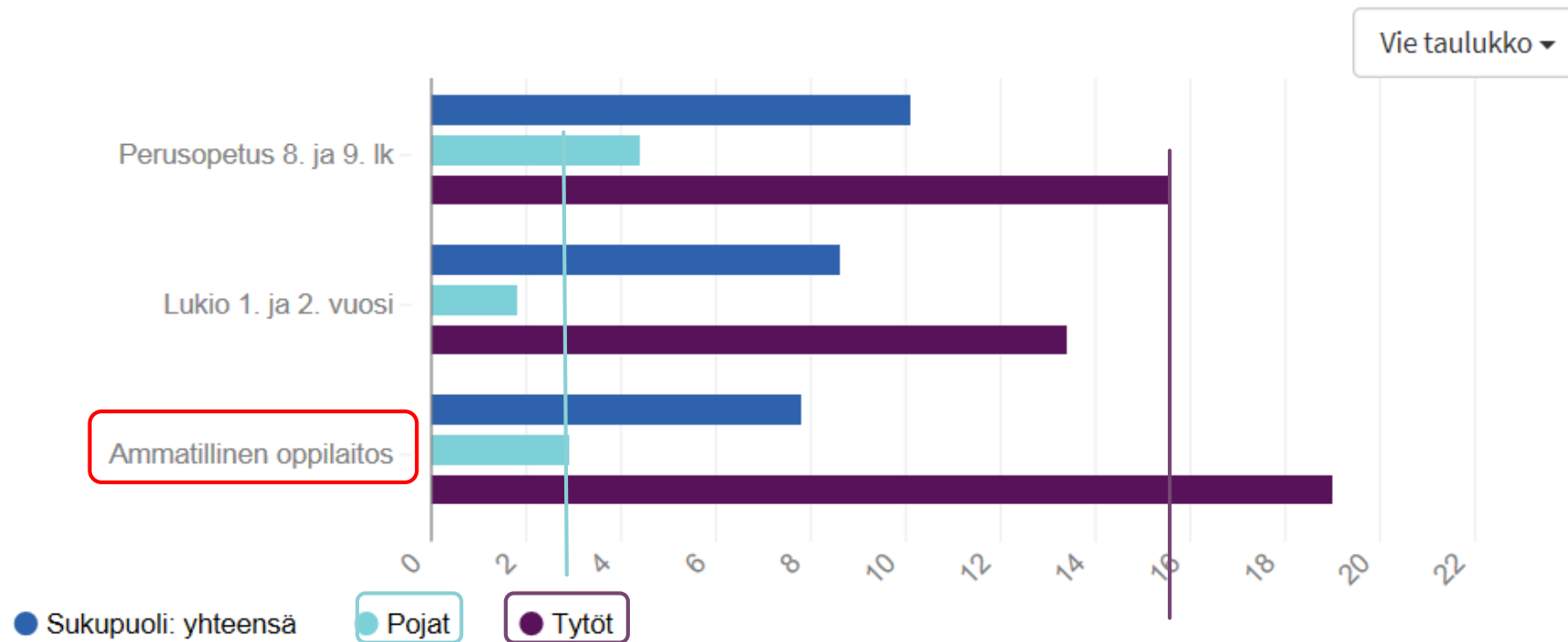
2 10-19-vuotiaat

Indikaattori: Päänsärkyä lähes päivittäin, %

Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta (%), jotka kertovat, että heillä on ollut päänsärkyä lähes päivittäin viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana.

[Lue lisää](#)

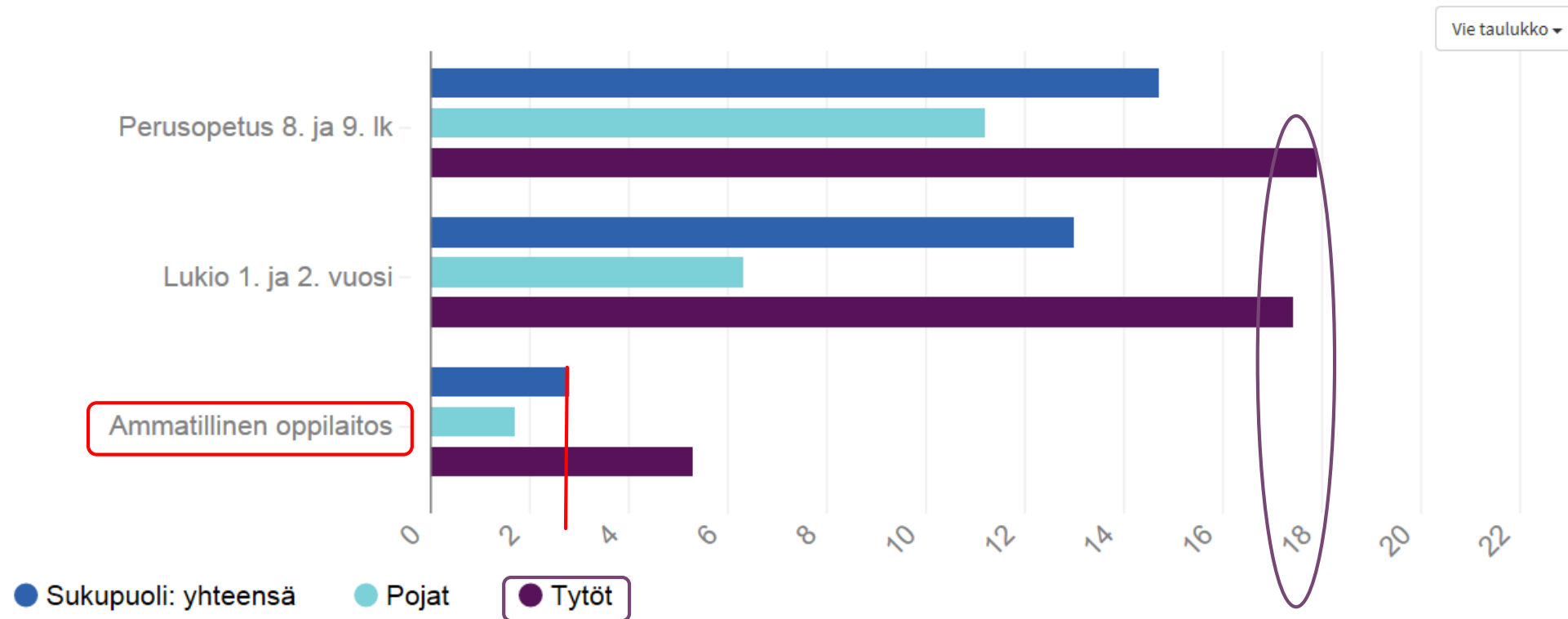
Kouluterveyskysely 2017 / Seinäjäki

10

Indikaattori: **Koulu-uupumus, %**

Indikaattori tuottaa tietoa koulu-uupumusta kokevien nuorten osuudesta (%). Koulu-uupumus (opiskelu-uupumus) kehittyy jatkuvan koulutyöhön tai opiskeluun liittyvän stressin seurauksena. Sitä kuvaavat kolme tekijää: 1) koulutyöhön tai opiskeluun liittyvä emotionaalinen, uupumusasteinen väsymys, 2) opintojen merkityksen vähentyminen, kyynisyys tai välinpitämätön suhtautuminen koulutyöhön tai opiskeluun sekä 3) riittämättömyden tunne opiskelijana. Nämä tekijät ovat jossain määrin pysyviä, mutta sekä väsymys että kyynisyys ennustavat myöhempää riittämättömyyden tunnetta. Tytöt kokevat koulu-uupumusta yleisemmin kuin pojat. Koulu-uupumuksesta kärsivät erityisesti menestymistä hakevat lukiolaistytöt.

[Lue lisää](#)

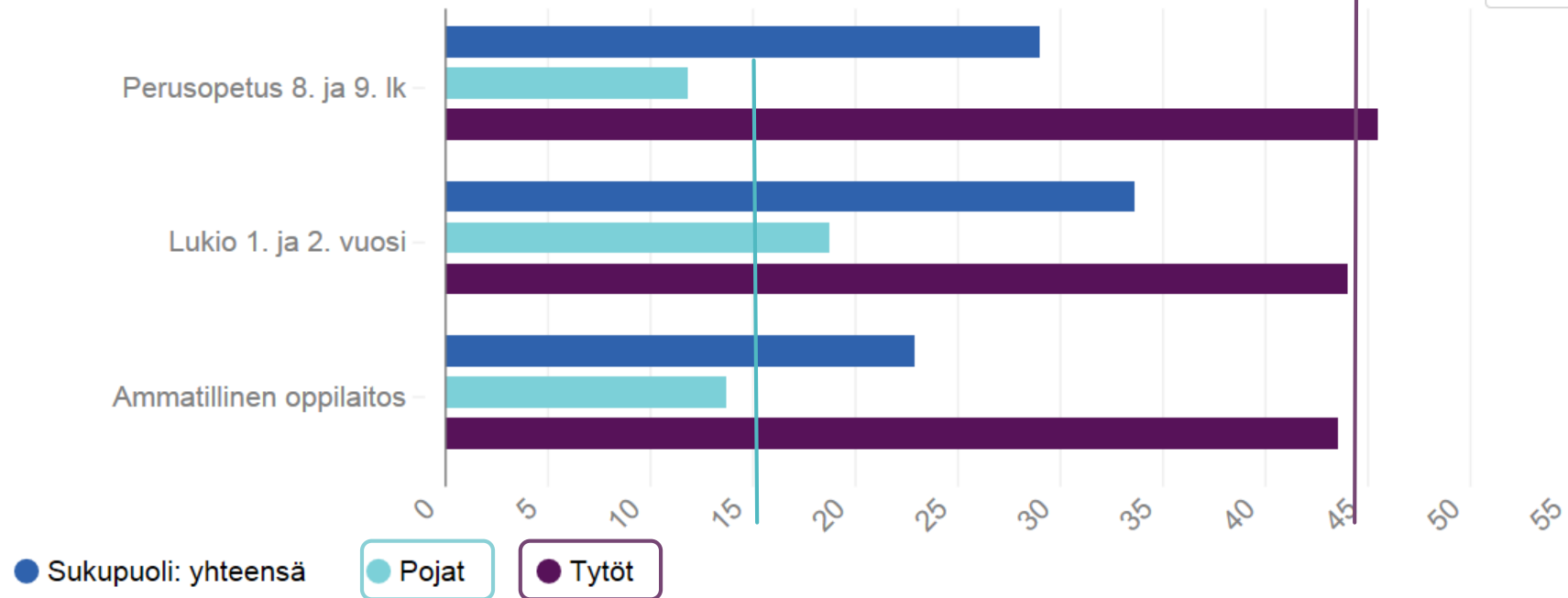

Indikaattori: Ollut huolissaan mielialastaan kuluneen 12 kuukauden aikana, %

Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta (%), jotka ovat olleet huolissaan mielialastaan viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana.

[Lue lisää](#)

[Vie taulukko](#)

Kouluterveyskysely 2017 / Seinäjoki

- Nuorten mielenterveyden häiriöt, varsinkin masennus, ovat kuitenkin usein ohimeneviä!

Nuorten mielenterveys

- Nuorten mielenterveyden häiriöt ovat yleisiä (20 %), ja ne ovat nuorten keskeisin terveysuhka!
- suuri osa aikuisuuden mielenterveyshäiriöistä alkaa nuoruudessa!
- Psykooseihin ja kaksisuuntaiseen mielialahäiriöön sairastuminen moninkertaistuu nuoruusiässä
- Ahdistuneisuus- ja päihdehäiriöt alkavat tyypillisesti 14-15 ikävuoden vaiheilla ja itsemurhakuolleisuus lisääntyy
- Ahdistuneisuutta on viimeisten viikkojen aikana kokenut tytöistä 17 % ja pojista 6 %
- Nuorten päihdeongelmilla on suora yhteys mielenterveyteen

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

- Lakisääteiset tarkastukset ovat vain yksi osa toiminnan kokonaisuutta, tarkastukset ovat työkalu, ei toiminnan itsetarkoitus
- Yhtenä osana koulujen ja oppilaitosten laaja-alaista ja moniammatillista oppilas- ja opiskelijahuoltoa

THL:n sivuilta: ”Kouluterveydenhuoltoon kuuluu”

- oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen
- vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen
- oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja tukeminen sekä pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen
- kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta
- suun terveydenhuolto
- oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset

2. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon rooli nuorten terveystalveluissa

15

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ovat kunnille sekä terveydenhuoltolain (2010) että oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2013) velvoittamaa toimintaa koululaisten ja opiskelijoiden "työterveyshuoltoa"

Juhani Laakso
17.9.2019

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon keskeiset tehtävät (peruskoulu)

- ▶ koko kouluyhteisön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
- ▶ työn painopiste terveystarkastuksissa ja terveystalveluissa asetuksen 338/2011 mukaisesti
- ▶ valtakunnallisen rokotushjelman toteuttaminen
- ▶ sairauksien ja toimintahäiriöiden ennaltaehkäisy, varhainen toteaminen ja hoitoon ohjaus
- ▶ sairauksien hoito soveltuvin osin
- ▶ kouluyhteisön ja opiskeluympäristön työolojen tutkimus joka kolmas

THL sivuilta: ”Opiskeluterveydehuolto – tavoitteet”

- Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on ylläpitää ja edistää opiskelijoiden hyvinvointia
- edistämällä opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä opiskeluyhteisön hyvinvointia
- edistämällä ja seuraamalla opiskelijoiden terveyttä ja opiskelukykyä
- järjestämällä terveyden- ja sairaanhoitopalveluja opiskelijoille mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen sekä suun terveydenhuolto
- tunnistamalla varhain opiskelijan erityisen tuen tai tutkimuksen tarve, tukemalla opiskelijaa sekä tarvittaessa ohjaamalla jatkotutkimuksiin ja -hoitoon.

Terveydenhuoltolain 17 §:n muutos koskien opiskeluterveydenhuoltoa tulee voimaan 1.1.2021

Lakitekstistä

”Kunnan perusterveydenhuollon on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden ja ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa (695/2019) säädetään Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta järjestää opiskeluterveydenhuolto korkeakoulujen opiskelijoille.”

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että 2021 vuoden alusta SeAmk opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut tuottaa YTHS

17.9.2019 Tuomo Ketomäki

Terveydenhuoltolain 17 §:n muutos koskien opiskeluterveydenhuoltoa tulee voimaan 1.1.2021

Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät:

- 1) oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein;
- 2) opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti;
- 3) perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto;
- 4) opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.

Lääkäriresurssin mitoitus

Selkeitä numeerisia suosituksia on niukasti.

Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto STM asetuksen 380/2009 soveltamisohjeesta lääkäri työvoiman mitoituksen suositukset:

Kouluterveydenhuolto: 1 lääkäripäivä viikossa 500 oppilasta kohden ja 2100 oppilasta / lääkäri

Opiskeluterveydenhuolto: 2500-3000 opiskelijaa / lääkäri, kun sijaista ei ole

Huomioitavaa, että koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sisältöjä on laajennettu 2009 asetuksen jälkeen.

Oppilas ja opiskelijamäärät Seinäjoella

- Peruskoulu lukuvuosi 2019-2020 yhteensä 6863 oppilasta (joista erityisoppilaita 957)
- 2. aste yhteensä noin 4000 opiskelijaa (Sedu, lukiot ja Luovi)
- SeAmk 5000 opiskelijaa
- Neuvolatoiminta, *koulu-* ja *opiskeluterveyden*-huolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. *Asetuksen* (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeen (STM) mukainen suositus Seinäjoella koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärimitoitukseksi: **3 kokopäiväistä** lääkäriä kouluterveydenhuoltoon ja **3 kokopäiväistä** lääkäriä opiskeluterveydenhuoltoon.

Lääkärin urapolku koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa

- Koulu ja opiskeluterveydenhuolto tarjoaa lääkärille laajan ja monipuolisen kokonaisuuden
- EPSHP alueella ainoastaan Seinäjoella 3 virkapohjaa kokoaikaiselle lääkärille (käytännöntasolla ei ole toteutunut missään vaiheessa)
- Olisi tärkeää, että lääkäriksi opiskelevat jo peruskoulutusvaiheessa saisivat tietää, että on mahdollisuus suuntautua koululääkäriksi tai opiskeluterveydenhuollon lääkäriksi. Perusterveydenhuollossa toimii muitakin kuin ”tk-lääkärietä”
- Kokoaikaisessa tai vakituaisin järjestelyin osa-aikaisessa koululääkärin tai oth lääkärin työssä osaaminen ja asiantuntemus karttuvat -> tämä avaa pohjaa myös toiminnan kehittämislle

Nuoruusikä – suurten muutosten aikaa

22

- Nuoruusikä on noin 10 vuoden ajanjakso puberteetin alusta nuoreen aikuisuuteen (keskimäärin 12- 22v)
  - Puberteetissa käynnistyy voimakas hormonitoiminnan muutos
    - kasvu kiihtyy, luusto vahvistuu ja lihasmassa kasvaa
  - Ulkoiset sukupuoliominaisuudet vahvistuvat
  - Seksuaalisuus voimistuu ja nuori saavuttaa sukukypsyyden
- Fyysinen kehitys
- Sitoutuminen ikätovereihin vahvistuu ja irtautumisprosessi omista vanhemmista alkaa
  - Ikätovereiden hyväksyntä tulee tärkeäksi – vaatii usein riskikäyttäytymistä
  - Aivoissa riskinottoa kontrolloivat alueet kypsyvät vähitellen noin 23 ikävuoteen saakka
- Psyykinen kehitys
- Sosiaalinen kehitys
- Useimmat nuoret asuvat toisella asteella opiskellessaankin vielä vanhempiensa luona
  - Juridiset oikeudet ja vastuu lisääntyvät
  - Jatkokoulutus- ja ammatinvalinta tulevat ajankohtaisiksi
- Nuoruusiän erityispiirteet vaikuttavat potilas-lääkärisuhteeseen sekä potilas-terveydenhoitajasuhteeseen
    - Työntekijöiltä vaaditaan perehtyneisyyttä nuoruusiän erityispiirteisiin

Kehittämisen kohteita palveluissa (Seinäjäjoki)

Nuorille matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden resursointi on liian niukkaa. Tämä viesti tulee monesta suuntaa asiakkailta ja asiantuntijoilta.

Vastaavasti alakouluikäisille ja perheille matalan kynnyksen perheneuvolapalveluiden resursointi ei vastaa tarvetta.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta puuttuu asiakasohjauksen ammattilaiset (mm ohjauksen tarve etuusasioissa yms).

Seinäjäjoki

SEINAJOKI.FI

